

**The Role of Tourism on the Development of Border Areas of
Kermanshah Province (Case Study: Oramanat Region)**

Sara Kamangar, PhD Candidate in Geography and Urban Planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran¹ - Alborz Davoodi, Instructor of Architecture, Payame Noor University, Tehran, Iran

Received: 26, December, 2020 Accepted: 30, April, 2021

Abstract

Today, the tourism industry as a fledgling industry, with its distinctive and unique features, has wide economic effects. Increasing employment, reducing unemployment, improving people's living standards and improving infrastructure are among the most important positive economic effects of tourism. And because of the role and importance of the tourism industry, many development planners and policymakers today refer to it as the principle of sustainable development. In terms of its objectives the present study is of an applied research type and descriptive-analytical in nature, which examines the role of tourism in the economic development of border areas. The required data were collected using descriptive-survey method. The statistical population included university professors, public and private experts active in the field of tourism and local managers. The statistical population was selected (174 individuals) using purposive sampling method and the measurement tools were questionnaire and interview. Content validity method was used to determine the validity of the instrument and Cronbach's alpha coefficient was used to examine the reliability of the instrument. SPSS software was used to analyze the data and Chi-square test and one-sample t-test were used to prove the hypotheses. According to the results, the inference is that there is a significant and positive relationship between tourism and the creation of new job opportunities in the border areas of Oramanat, tourism and increasing the income of border residents, tourism and the development of indigenous handicrafts of Oramanat border region, and the tourism and reduction of unemployment rate in the Oramanat border region in 99% level of significance.

Keywords: Tourism, Oramanat, Border areas, Economic development.

¹- (Corresponding Author).

Email:kamangar.sara@gmail.com

فصلنامه علمی علوم و فنون مرزی، دوره دهم، شماره ۱ (۳۶)، بهار ۱۴۰۰

صص ۳۱-۵۵

نقش گردشگری بر توسعه مناطق مرزی استان کرمانشاه

مطالعه موردی: منطقه اورامانات

سارا کمانگر^۱ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

البرز داودی - مربی معماری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۰۶

چکیده

امروزه صنعت گردشگری به‌عنوان صنعتی نوپا، با ویژگی‌های بارز و منحصر به فرد، دارای آثار اقتصادی گسترده‌ای است، افزایش اشتغال، کاهش بیکاری، ارتقای سطح زندگی مردم و بهبود زیرساخت‌ها از مهم‌ترین تأثیرات مثبت اقتصادی گردشگری به شمار می‌رود. و به دلیل نقش و اهمیت صنعت گردشگری، امروز بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه از آن به‌عنوان اصل توسعه پایدار یاد می‌کنند. تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی - تحلیلی است که به بررسی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی مناطق مرزی می‌پردازد. گردآوری داده‌ها و اطلاعات از روش توصیفی - پیمایشی و جامعه آماری از اساتید دانشگاه، کارشناسان دولتی و خصوصی فعال در حوزه گردشگری و مدیران محلی بوده‌اند. جامعه آماری ۱۷۴ نفر، روش نمونه‌گیری هدفمند و ابزار سنجش به‌صورت (پرسشنامه و مصاحبه) است. برای تعیین روایی ابزار از روش اعتبار محتوایی و برای بررسی ابزار ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و برای اثبات فرضیه‌ها از آزمون کای اسکوتر و آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. که با توجه به نتایج، استنباط این است که بین گردشگری و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در مناطق مرزی اورامانات، ارتباط بین گردشگری و افزایش درآمد ساکنین مرزی، ارتباط بین گردشگری و توسعه صنایع دستی و بومی منطقه مرزی اورامانات، و ارتباط بین گردشگری و کاهش نرخ بیکاری در منطقه مرزی اورامانات در سطح ۹۹ درصد رابطه معنی‌دار و تأثیر مثبت وجود دارد.

واژگان کلیدی: گردشگری، اورامانات، مناطق مرزی، توسعه اقتصادی.

مقدمه

گردشگری، یکی از پویاترین فعالیت‌های اقتصادی عصر حاضر است که می‌تواند نقش مهمی در توسعه شهرها و نیل به پایداری ایفا کند (جوانشیری و همکاران، ۱۳۹۹: ۲). امروزه گردشگری یکی از منابع اصلی درآمد ملی کشورهای توسعه‌یافته و برخی کشورهای در حال توسعه است. کشورهای تراز اول در صنعت گردشگری، هر یک بنا به توان بالقوه موجود در کشور خود توانسته‌اند زمینه و مؤلفه‌های اساسی را برای توسعه گردشگری فراهم کنند و با سرمایه‌گذاری در این صنعت اکنون شاهد به بار نشستن تلاش‌هایشان هستند و بیشترین سهم را نسبت به سایر کشورها از این صنعت برده‌اند. (نایب‌پور و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۲). این صنعت در یک کلیت دربرگیرنده جریانی از سرمایه، انسان، فرهنگ و کنش متقابل میان آنهاست که در فضاهای جغرافیایی آثار مختلفی بر جای می‌نهد (مولایی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۲). گردشگری و گذران اوقات به شیوه‌ای جدید، پیامدی و هم‌زمان جزء، جدایی‌ناپذیر جامعه، صنعتی و حلقه‌ای مهم در بازتولید آن است (مؤمنی، ۱۳۸۶: ۱۵) گردشگری از پویاترین بخش‌های اقتصادی جهان است که بر اساس پیش‌بینی سازمان توریسم در چند سال آینده از لحاظ درآمد در رأس همه بخش‌های اقتصادی موجود در دنیا خواهد بود و بزرگ‌ترین بخش تجارت بین‌الملل را به خود اختصاص خواهد داد (Das & Cassandra, 2012: 472). بسیاری از کشورها، صنعت گردشگری را به‌عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال، رشد بخش خصوصی و توسعه، ساختار زیربنایی می‌دانند. اگرچه در مناطق مختلف، شرایط متفاوت است، ولی گردشگری همواره عامل مهمی برای توسعه اقتصادی به حساب می‌آید (مطیعی لنگرودی و رضائیه آزادی، ۱۳۹۲: ۷۶). با پیش‌بینی کارشناسان اقتصادی دنیا، صنعت گردشگری از سال ۲۰۰۰ به بعد می‌تواند از سودآورترین صنایع جهان باشد و حتی از صنعت نفت و خودرو هم پیشی گیرد و در شمار سه صنعت عمده جهان محسوب شود. از این رو گردشگری به‌عنوان یک فعالیت سودآور توانسته است ارقام بزرگی از مبادله‌های جهانی را به خود اختصاص دهد

(هادیانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۲). پیش‌بینی‌های سازمان جهانی گردشگری نشان می‌دهد که درآمد پایین‌ترین کشور در فهرست ۲۰ کشور گردشگر پذیر جهان در سال ۲۰۲۰ افزون بر ۲۰ میلیارد دلار باشد و میانگین درآمد ۲۰ کشور اول پذیرای گردشگر در سطح جهان ۵۰ میلیارد دلار خواهد بود (قلی‌پور سلیمانی، ۱۳۸۷: ۷۵). گردشگری نه تنها در پیشبرد اقتصاد ملی و درآمدهای ارزی نقش آفرین بوده، بلکه فعالیتی است پاکیزه و عاری از هرگونه آلودگی و درعین حال ایجادکننده مشاغل جدید (ابراهیم‌زاده و آقاسی-زاده، ۱۳۹۰: ۶). توسعه صنعت گردشگری به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه که کلاً با معضلاتی چون نرخ بیکاری بالا، محدودیت منابع ارزی و اقتصاد تک‌محصولی مواجه هستند از اهمیت فراوانی برخوردار است (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۳۲). با توجه به اینکه ساختار اقتصادی ایران بعد از اکتشاف و بهره‌برداری از منابع نفتی به شدت متکی به صادرات و درآمد ارزی حاصل از آن بوده و تلاش‌های صورت گرفته برای خروج از این وضعیت و اتخاذ سیاست‌های اقتصادی غیرنفتی نتیجه‌چندانی در بر نداشته است اکنون برای ایجاد توسعه‌ای همه‌جانبه و پایدار و همچنین جایگزینی منابع جدید کسب درآمد به‌جای منابع نفتی در کشور، نیازمند استفاده از تمامی امکانات و قابلیت‌ها هستیم (زنگی‌آبادی و همکاران، ۱۳۸۵: ۱). ایران گهواره یکی از غنی‌ترین تمدن‌ها در تاریخ است که جاذبه‌های باستان‌شناسی، تاریخی و فرهنگی زیادی را برای توریست‌ها عرضه داشته است. و از نظر جاذبه‌های گردشگری یکی از ده کشور اول جهان و از لحاظ آثار باستانی یکی از ۵ سرزمین نخست جهان به جهت جاذبه‌های اکوتوریسم و تنوع گونه‌های گیاهی و جانوری است و این در حالی است که تنها ۰.۵٪ سهم درآمد گردشگری جهان را به خود اختصاص داده و از نظر درآمد جذب گردشگر در قیاس با دیگر کشورهای جهان در رتبه نود قرار دارد (تاج علی، ۱۳۸۵: ۴). گردشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین راه‌های توسعه و رشد اقتصادی در جهان تلقی می‌شود. این صنعت در سال‌های اخیر تأثیرات زیادی بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته است. ایجاد اشتغال، ارز آوری، تعادل منطقه‌ای،

کمک به صلح جهانی، کمک به سرمایه‌گذاری در حوزه میراث فرهنگی، بهسازی محیط، بهسازی زیستگاه‌های حیات وحش، توسعه نواحی روستایی دارای جاذبه‌های گردشگری و جلوگیری از برون‌کوچی جمعیت و مانند آن، از جمله مزایای این صنعت بوده است. سهم ایران از توسعه گردشگری در مقایسه با سایر کشورهای مشابه چندان مطلوب به نظر نمی‌رسد به گونه‌ای که بر اساس آخرین گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری پیش‌بینی می‌شود در طول دهه آینده صنعت گردشگری ایران از نظر شاخص‌های رشد ارزش افزوده، سهم از تولید ناخالص داخلی، نسبت اشتغال، نسبت سرمایه‌گذاری و نسبت صادرات با کاهش مواجه گردد. در حالی که انتظار می‌رود در همین فاصله زمانی شاخص‌های مذکور در منطقه خاورمیانه رو به بهبود باشند (شاطریان و همکاران، ۱۳۹۸: ۲). متأسفانه کشور ایران از نظر جذب توریست تا چند سال پیش در رتبه ۱۲۰ قرار داشته است و از نظر کسب درآمد گردشگری در رتبه ۷۴ جهان قرار دارد. و خصوصاً اینکه مناطق مرزی کشور به دلیل کمبود امکانات و فقدان سرمایه‌گذاری‌های مناسب، همواره از نقاط محروم کشور محسوب می‌شوند که بی‌توجهی به این مسئله موجب گسترش فقر، بیکاری، قاچاق، ناامنی و... در این مناطق شده است اما بسیاری از این مناطق دارای پتانسیل بالایی برای توسعه گردشگری و در نتیجه آن توسعه اقتصادی و اجتماعی هستند (مینایی و صادقی، ۱۳۹۳: ۷). بنابراین تحلیل محدودیت‌ها و توانمندی‌های مناطق مرزی از طریق سنجش این محیط‌ها و میزان تأثیرگذاری توسعه گردشگری بر ایجاد امنیت و توسعه اقتصادی آن‌ها می‌تواند راهی برای رسیدن به توسعه پایدار این مناطق گردد. مناطق مرزی استان کرمانشاه با برخورداری از چشم‌اندازهای طبیعی منحصر به فرد، و جاذبه‌های فرهنگی متنوع در زمینه جذب گردشگر از قابلیت‌های زیادی برخوردار می‌باشند و بهره‌گیری از این قابلیت ارزشمند و متنوع در صنعت گردشگری به مثابه منابع اقتصادی اهمیت دارند. وجود عوارض طبیعی متعدد نظیر چشمه‌ها، جنگل‌ها، کوه‌ها، غارها، دره‌های عمیق، راه‌های پریپچ‌وخم، رودبارهای فراوان، مناظر و چشم‌اندازهای زیبا، تنوع گیاهی و جانوری منطقه

اورامانات در استان کرمانشاه را برای توریسم و مخصوصاً اکوتوریسم در تمام فصول سال به ویژه فصل بهار و تابستان مستعد نموده است. گذشته از این بقایای آثار تاریخی، وجود فرهنگ و آداب و رسوم ویژه توسعه مراودات مرزی و استقرار تدریجی بازارچه‌ها و مناطق تجاری در برخی از نقاط منطقه، وسعت این استعداد را بیشتر کرده و می‌رود تا در آینده‌ای نه‌چندان دور به‌عنوان قطب مهم گردشگری در غرب کشور مطرح شود. (باباخانزاده، ۱۳۸۹: ۱۱). بنابراین هدف اصلی این پژوهش بررسی و تحلیل نقش گردشگری در توسعه اقتصادی منطقه مرزی اورامانات است که در پاسخگویی به سؤال زیر شکل گرفته است: گردشگری تا چه اندازه در ایجاد فرصت‌های جدید شغلی و کاهش بیکاری، افزایش درآمد، توسعه صنایع دستی و بهبود سطح زندگی مردم منطقه مرزی اورامانات نقش دارد؟ در راستای سؤال پژوهش فرضیه‌های زیر مطرح می‌گردد:

- ❖ بین گردشگری و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در منطقه مرزی و اورامانات رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- ❖ گردشگری بر افزایش درآمد ساکنین منطقه مرزی اورامانات تأثیر دارد.
- ❖ گردشگری بر توسعه صنایع دستی و بومی مناطق مرزی منطقه مرزی اورامانات تأثیر دارد.
- ❖ گردشگری بر کاهش نرخ بیکاری در منطقه مرزی اورامانات تأثیر دارد.

پیشینه تحقیق

موسوی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی و اولویت‌بندی توان‌ها و زیرساخت‌های توسعه گردشگری در استان کردستان پرداخته‌اند. با توجه به نتایج به‌دست آمده از تحقیق شهرستان سنندج در سطح فرابخوردار و شهرستان‌های دهگلان و دیواندره در سطح فرورخوردار (محروم) به لحاظ شاخص‌های زیرساختی گردشگری قرار گرفته‌اند. همچنین، طبق نتایج روش ضریب پراکندگی نیز معیارهای: تعداد فروشگاه‌های صنایع دستی و تعداد دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری و شرکت‌های حمل‌ونقل و مسافرتی

به‌طور نابرابری در میان شهرستان‌های این استان توزیع شده است که توجه مسئولان و مدیران شهرها جهت تقویت و احداث این اماکن در شهرستان‌های این استان و پیشرفت این صنعت ارزشمند را می‌طلبد. نایب پور و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به تحلیلی بر عوامل موثر در صنعت گردشگری منطقه مرزی سیستان با استفاده از روش SWOT پرداخته‌اند. تحلیل‌های حاصل از این مدل نشان می‌دهد که وضعیت گردشگری منطقه سیستان در موقعیت تنوع (SO) قرار دارد؛ نتایج نشان می‌دهد که عدم وجود امکانات لازم برای پذیرایی از گردشگران، فقدان امکانات رفاهی و تفریحی، عدم تبلیغات مؤثر و اطلاع رسانی صحیح، از موانع اساسی بر سر راه توسعه گردشگری منطقه سیستان به حساب می‌آید. در نهایت با در نظر گرفتن عوامل تأثیرگذار در منطقه، راهکارهای مناسب جهت کاهش نقاط ضعف و محدودیت‌ها و بهره‌گیری از نقاط قوت و فرصت‌های موجود ارائه گردید

نایب پور و همکاران (۱۳۹۳) با روش پیمایشی، توصیفی-تحلیلی به بررسی عوامل مؤثر در صنعت گردشگری منطقه مرزی سیستان پرداخته‌اند، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد عدم وجود امکانات لازم برای پذیرایی از گردشگران، فقدان امکانات رفاهی و تفریحی، عدم تبلیغات مؤثر و اطلاع‌رسانی صحیح از موانع اساسی بر سر راه توسعه گردشگری به حساب می‌آید. صادقی و همکاران (۱۳۹۳) با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی محدودیت‌ها و ظرفیت‌های توسعه پایدار در روستاهای مرزی شرق ایران دهستان بندان پرداختند، نتایج این تحقیق نشان داد که وضعیت اقتصادی و اجتماعی روستاهای مرزی در سطح نامطلوبی قرار دارد که شرایط زیست‌محیطی، مدیریتی-امنیتی و عدم توجه به ظرفیت‌های منطقه در این زمینه مؤثر است. مطیعی لنگرودی و رضائیه آزادی (۱۳۹۲) با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از ابزار پرسشنامه به ارزیابی اثرات اقتصادی گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان در تفرج‌گاه بند ارومیه پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که گردشگری اثرات مثبتی همچون اشتغال برای جوانان و افزایش درآمد برای ساکنین محلی و اثرات منفی مانند

افزایش قیمت زمین برای ساکنین محلی به دنبال داشته است. توکلی و هدایتی (۱۳۸۷) در مطالعه‌ای با عنوان چالش‌های گردشگری در مناطق مرزی سیستان، ضمن شناسایی چالش‌های توسعه صنعت گردشگری در مناطق مرزی به بیان اهمیت این صنعت در برنامه‌ریزی اقتصادی پرداخته‌اند. علیقلی و همکاران (۱۳۸۶) در مطالعه‌ای تحت عنوان نگرش جامعه میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی در نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان نوشهر به این نتیجه رسیده‌اند که بین گردشگری و شاخص‌هایی نظیر افزایش فرصت‌های شغلی، ایجاد اشتغال برای جوانان روستا، افزایش سطح درآمد و افزایش درآمدهای عمومی نهادهای محلی همانند دهیاری‌ها همبستگی مثبت وجود دارد. محمودی (۱۳۸۶) در تحقیق خود که تورسیم را با توجه به نظریه‌های رشد و توسعه مورد بررسی قرار داده به این نتیجه رسیده که هر چه دو کشور از لحاظ تولید ناخالص ملی، موقعیت جغرافیایی و رده‌بندی اقتصادی جهانی به هم نزدیک‌تر باشند، فعالیت‌های توریستی و مبادله گردشگر میان آن‌ها قوی‌تر و مؤثرتر است.

مبانی نظری

واژه گردشگری از واژه یونانی تورسیم گرفته شده که معانی مختلفی چون حرکت میان مبدأ و مقصد، حرکت دورانی و... دارد. این واژه متشکل از دو بخش است: تور که معنای همچون سفر، سیاحت، مسافرت و گردش کردن دارد و یسم پسوندی است که در معنای مکتب یا طرز تفکری خاص را می‌دهد (قائدرحمتی، ۱۳۸۳: ۳۰) درباره تورسیم تعاریف متعددی وجود دارد ولی سازمان جهانی گردشگری (WTO) وابسته به سازمان ملل که به‌عنوان یک مرجع جهانی درباره گردشگری و خط‌مشی‌های تورسیم فعالیت دارد سعی کرده اصطلاحات و طبقه‌بندی‌های گردشگری را در سراسر جهان استانداردسازی کند. در این راستا این سازمان در سال ۱۹۹۱ در کنفرانس بین‌المللی آمار گردشگری و مسافرت که در کشور کانادا برگزار شد، تعریف زیر را از تورسیم ارائه داد: تورسیم یا گردشگری مجموعه فعالیت‌هایی است که در آن افراد به مکان‌هایی غیر از مکان عادی خود برای

مدتی کمتر از یک سال متوالی، به منظور گذراندن اوقات فراغت، تجارت و دیگر اهداف مسافرت می‌کنند (نوری و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۲) در عصر حاضر این پدیده گسترش چشمگیری یافته و مخاطبان فراوانی از اقشار مختلف در سطح دنیا وجود دارد. امروزه صنعت توریسم به عنوان یک صنعت پررونق و درآمدزا برای کشورهایی که در این زمینه سرمایه‌گذاری نموده‌اند تلقی می‌شود و سهم عظیمی از درآمدهای ارزی دولت‌ها از این راه به دست می‌آید. رشد این صنعت عظیم در دهه ۱۹۹۰ معادل ۷۰ درصد برآورده شده است. این حجم عظیم مالی توأم با اشتغالی که به طور مستقیم و غیرمستقیم ایجاد می‌کند سبب شده است که کشورهای مختلف جهان با توجه به توانمندی‌های طبیعی، میراث فرهنگی و تاریخی خود سعی کنند سهمی از این اقتصاد را به خود اختصاص دهند. چرخش مالی که حول محور صنعت گردشگری انجام می‌پذیرد به مراتب از درآمد حاصل مهم‌تر است (پاپلی‌یزدی، ۱۳۸۶: ۵). رایج‌ترین نگاه به جهانگردی در جهان معاصر رویکرد اقتصادمحور است. در این دیدگاه جهانگردی اصولاً پدیده‌ای اقتصادی معرفی می‌شود که البته دارای آثاری در دیگر حوزه‌ها هست. نمونه این دیدگاه در تعریف زیر از جهانگردی به چشم می‌خورد: جهانگردی عبارت است از بررسی عرضه و تقاضا در زمینه امکانات اقامتی، پذیرایی و خدمات جانبی برای کسانی که خارج از منزل خود بسر می‌برند و بررسی هزینه، ایجاد درآمد و ایجاد اشتغال که از آن ناشی می‌شود (همایون، ۱۳۸۴: ۲۵). جدول شماره ۱، تعداد جهانگردان را در طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹ نشان می‌دهد، همان‌گونه که از ارقام جدول پیدا است تعداد جهانگردان در سال ۲۰۰۹ نسبت به سال ۲۰۰۸ کاهش یافته است که مهم‌ترین علت آن بحران اقتصادی جهانی بوده است.

جدول شماره ۱. تعداد گردشگران جهان مابین سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹ (میلیون نفر)

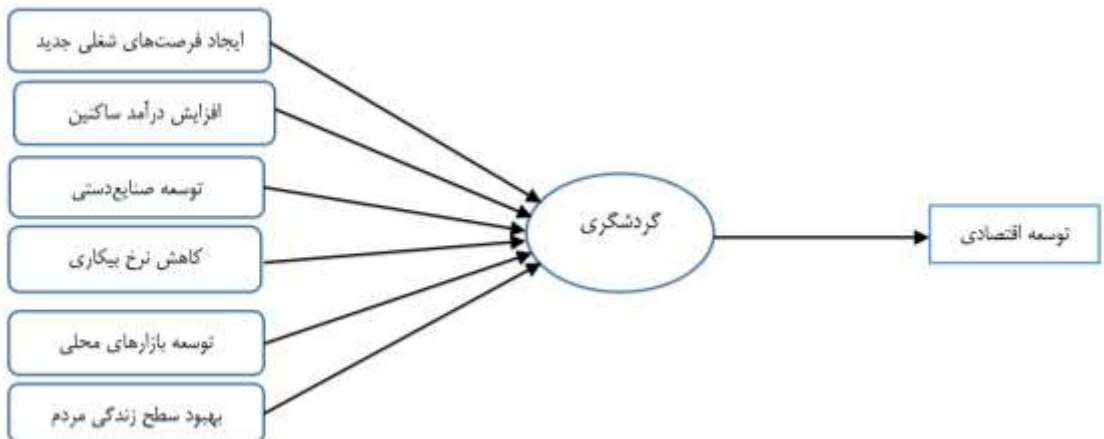
سال	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹
تعداد (میلیون نفر)	۸۰۲	۸۴۷	۹۰۱	۹۲۰	۸۸۰

منبع: (WTO به نقل از www.tourismanalysis.blogspot.com)

پیش‌بینی می‌شود این رقم به بیش از ۷۰۰ میلیون نفر در سال ۲۰۲۰ برسد. این پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که اروپا بیش از نیمی از گردشگران جهان را در آخر این دهه به خود اختصاص می‌دهد، در نتیجه گردشگران وارده یک نقش مهمی را در توسعه اقتصادی و افزایش ثروت ملت‌ها بازی می‌کند. (باباخانزاده، ۱۳۸۹: ۱۳). در دهه ۱۹۹۰ در راستای الگوواره توسعه پایدار، رویکردهای سنتی توسعه گردشگری، به چالش کشیده و با تأکید هم‌زمان بر پیامدهای مطلوب و نامطلوب گردشگری، حرکت از گردشگری انبوه به سوی رویکرد توسعه پایدار گردشگری آغاز شد. از این رو در قالب رویکرد توسعه پایدار گردشگری، بررسی نقش گردشگری در توسعه منطقه‌ای و محلی عموماً از ابعاد اقتصادی، اجتماعی یا اجتماعی فرهنگی و محیطی صورت می‌گیرد. (قدمی، ۱۳۹۰: ۶۳). تجربه بسیاری از مناطق جهانگردی در دنیا در درازمدت نشان داده است که روش برنامه‌ریزی شده برای توسعه جهانگردی می‌تواند بدون ایجاد مشکل‌های مهم، فوایدی به همراه آورده و بازارهای جهانگردی رضایت‌بخشی را ایجاد کند، (قادری و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۸). هر فضای جغرافیایی متناسب با دارا بودن برخی شرایط و تسهیلات می‌توانند در جذب گردشگر و توسعه صنعت گردشگری موفقیت کسب کنند. این عوامل متناسب با فضاهای جغرافیایی مختلف می‌تواند متفاوت باشد. در این میان مناطق مرزی نیز از این قاعده مستثنی نیستند. مناطق مرزی از جمله فضاهای جغرافیایی هستند که دارای ظرفیت‌ها، پتانسیل‌های بالایی می‌باشند و با توجه به ناشناخته بودن جزء مناطق بکر کشور محسوب می‌شوند که می‌توانند جذابیت بالایی در جذب گردشگران داشته باشند. یکی از روش‌های کارآمد و کم‌هزینه در راستای ارتقای امنیت، استفاده بهینه از امکانات و ظرفیت‌ها، متناسب با مدیریت علمی و برنامه‌ریزی و توجه به توسعه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مناطق یادشده از طریق توسعه گردشگری خواهد بود که از یکسو به سبب ایجاد اشتغال، کاهش بیکاری را به همراه داشته و از سوی دیگر ضمن برقراری ارتباط‌های بیشتر با فرهنگ‌های گوناگون، درک و تفاهم بیشتری میان اقوام مختلف ایجاد می‌کند و می‌تواند

در کاهش تشنجات سیاسی مؤثر بوده و راهی برای احترام متقابل، صلح و دوستی و همبستگی به وجود بیاورد (سلطانی و سلامی، ۱۳۹۲: ۱۱۳). در واقع توسعه و امنیت مکمل یکدیگرند. بدیهی است امنیت پایدار، مرهون توسعه پایدار است و توسعه پایدار تضمین کننده امنیت ملی است. امروزه آن چیزی که از تعریف علمی برخوردار نبوده و قواعد منطقی بر آن حاکم نباشد شکست خورده و یا حالت رکود به خود می گیرد، این امر در صنعت گردشگری و بعد امنیت آن نیز صادق است (صیدایی و هدایتی مقدم، ۱۳۸۹: ۱۰۰). امروز امنیت مهم ترین و زیربنایی ترین اصل در تدوین راهبرد توسعه گردشگری در جهان است، چراکه توسعه زیرساخت های جهانگردی تا حدود زیادی به سایر فعالیت های جاری و عمرانی یک منطقه، عوامل حمایت کننده، قوانین و مقررات، اطلاع رسانی، و ... در امور جهانگردی وابسته است و نقش و تأثیر صنعت گردشگری در ترسیم امنیت ملی یک کشور چنان است که اکثر کشورهای توسعه یافته با وجود دارا بودن منابع اقتصادی کلان ترجیح می دهند بر روی صنعت توریسم متمرکز شوند (ثبوتی، ۱۳۸۶: ۵۵). در حال حاضر «مکان گزینی جغرافیایی گردشگران و مقاصد توریستی کاملاً توجه امنیتی به خود گرفته است. در حقیقت کشورها و مناطق استراتژیکی از طریق جذب هر چه بیشتر گردشگر و جذب سرمایه برای ارائه تسهیلات و خدمات گردشگران، امنیت خود را تضمین نموده اند بنابراین با توجه به کارکردهای مختلف مرزها و اهمیت آن در نزد دولت ها، می توان با برنامه ریزی مناسب و شناسایی توانمندی های متعدد مناطق مرزی، گردشگری را در مناطق مرزی گسترش داد. گردشگری مرزی یکی از گونه های نوپا و مهم گردشگری در جهان امروز قلمداد می شود و مناطق مرزی از جایگاه ویژه ای در عرصه داخلی و بین المللی برخوردارند (میرزایی، ۱۳۹۲: ۵). گردشگری مناطق مرزی عبارت است از حضور مسافران با اهداف مختلف اقتصادی، فرهنگی، تفریحی و یا گذراندن اوقات فراغت و غیره در مناطق مرزی به صورت سکونت غیر دائم. همانند سایر فضاهای جغرافیایی جهت جذب گردشگر مناطق مرزی هم با یکسری چالش ها و محدودیت ها چون: امنیت

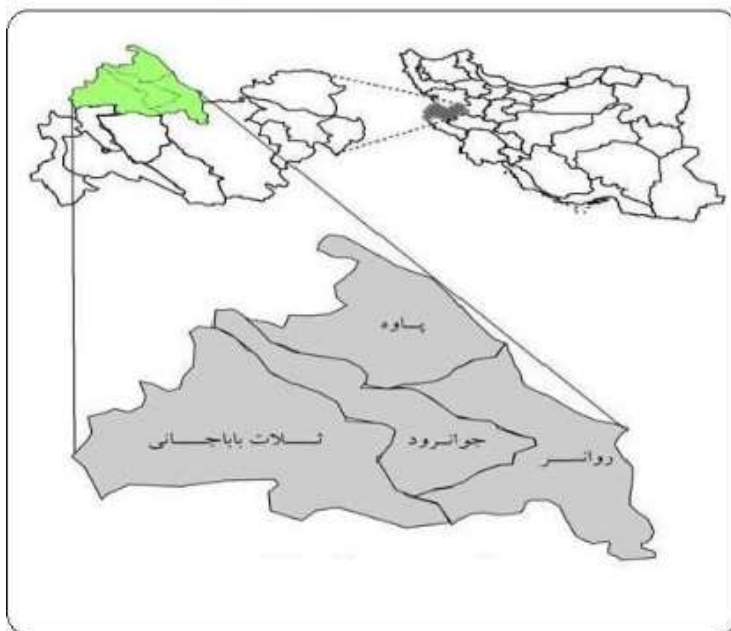
پایین، نبود تسهیلات و امکانات رفاهی، عدم وجود آگاهی نسبت به این مناطق کشور، عدم همکاری در تعاملات و فضا سازی با کشورهای پیرامونی و همچنین وجود تبلیغات منفی در زمینه این مناطق، محرومیت، کمبود فضاهای خدماتی، ضعف اختیارات مسئولین محلی و فقدان نیروی متخصص در بخش گردشگری در مناطق مرزی مواجه است، که به صورت های مختلف می تواند در توسعه گردشگری مؤثر باشد. با توجه به آنچه گفته شد توسعه گردشگری منطقه اورامانات با فراهم آوردن فرصت های جدید اشتغال برای مردم منطقه به آن حیاتی دوباره بخشد و علاوه بر ایجاد امنیت و صلح موجب توسعه آن گردد.

شکل شماره ۱. مدل مفهومی پژوهش

محدوده مورد مطالعه

منطقه اورامانات محدوده ای از استان کرمانشاه با مساحت تقریبی ۴۳۷۷ کیلومترمربع که در حدود ۱۷,۴ درصد از کل استان را شامل می شود و شامل چهار شهرستان پاوه، جوانرود، روانسر و ثلاث باباجانی می باشد. این منطقه از سمت شمال و شمال شرقی با استان کردستان، از سمت جنوب با شهرستان های دالاهو سرپل ذهاب، از سمت شرق با شهرستان کرمانشاه و از سمت غرب و شمال غربی با کشور عراق هم مرز می باشد.

شکل شماره ۲. موقعیت سیاسی منطقه اورامانات، منبع: (باباخانزاده ۱۳۸۹)

این منطقه به‌عنوان سکونتگاهی شهری، عمری در حدود چهار دهه (سال تأسیس شهرستان پاوه و اورامانات ۱۳۳۷) دارد. در طی سرشماری سال ۱۳۳۵ شهرستان پاوه به‌عنوان زیرمجموعه فرمانداری کل سنندج و جزء حوزه اداری - سیاسی سنندج بوده است. در سال ۱۳۳۷ شهرستان فعلی پاوه به همراه شهرستان‌های جوانرود، روانسر و ثلاث باباجانی به‌عنوان شهرستان پاوه و اورامانات به‌صورت مستقل درآمده و در حوزه اداری - سیاسی استان کرمانشاه قرار گرفت. در آن دوره تنها نقطه شهری شهرستان را شهر پاوه به‌عنوان مرکز شهرستان تشکیل می‌داد. جدول شماره (۲) تقسیمات اداری - سیاسی منطقه اورامانات را به تفکیک چهار شهرستان در طی سرشماری‌های ۷۵ تا ۹۵ نشان می‌دهد.

جدول شماره ۲. تقسیمات اداری - سیاسی منطقه اورامانات طی سال‌های ۱۳۷۵ تا ۹۵

درصد جمعیت کل شهرستان	جمعیت شهر	جمعیت شهر	جمعیت شهر	درصد جمعیت کل شهرستان	درصد جمعیت شهر	درصد جمعیت شهر	درصد جمعیت شهر
۷۵۱۶۹	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۳۵٪	۳۳۳۴۶	۴۳۱۰۴	۵۱۴۸۳
۶۰۴۳۱	۲۷٪	-----	۱۹۷۷۴	۲۳۷۰۴	۲۵۷۷۱	۱۲٪	۱۹،۱۲٪
۴۷۴۵۷	۲۲٪	-----	۱۶۳۸۳	۲۱۲۵۰	۲۴۵۲۷	۱۱٪	۱۸،۲۰٪
۳۵۲۱۵	۱۶٪	-----	۸۸۲۵	۱۲۰۸۰	۱۶۲۰۳+از گله	۷٪	۱۲،۰۲٪+از گله

منبع: (مرکز آمار ایران)

جدول شماره ۳. اسامی ویژگی‌های کوه‌ها و قله‌ها و شیب‌های مهم دارای قابلیت گردشگری در منطقه

نام کوه	محل	ارتفاع	امکانات				جاذبه‌های ویژه	
			جان‌پناه	پناهگاه	مهمانسرا	چشمه	آبشار	یخچال
شاهو	پاوه	۳۲۴۵	-	-	-	x	x	x
ماکوان	باینگان	۳۰۰۰	-	-	-	x	-	x
سراوان	ثلاث	۳۰۰۰	-	-	-	x	-	-

منبع: (مهندسین مشاور تدبیر شهر ۱۳۸۴)

جدول شماره ۴. سراب‌های منطقه اورامانات و جزئیات مربوط به آن‌ها

نام سراب	موقعیت	دبی	امکانات توریستی	دسترسی	ارتفاع
یل	۳۸ کیلومتری شمال غربی پاوه	-	تفرجی، شکار، صید	جاده داریان پاوه - هجیح	۱۸۰۰
روانسر	داخل شهر روانسر	۲۵۸۲۵	تفرجی، شکار، صید	شبکه داخلی شهر روانسر	۱۳۸۰
قوری قلعه	۱۵ کیلومتری روستای قوری	۳۱۲	تفرجی	راه اصلی روانسر -	۱۶۹۷

پاوه		قلعه			
۱۳۰۰	شبکه داخلی شهر جوانرود	تفرجی	-	شمال شهر جوانرود	هلالی
۱۵۷۹	شبکه داخلی شهر پاوه	تفرجی	۲۰۰۲	شهرستان ثلاث	هولی
-	مسیر روستای حشمه	تفرجی	-	۲۰ کیلومتری غرب جوانرود	ریزه
۱۱۰۰	جاده روستای سپید برگ	تفرجی، شکار، صید	-	۲۰ کیلومتری غرب جوانرود	سپید برگ
۱۳۶۰	راه اصلی کرمانشاه - روانسر	تفرجی، شکار، صید	۳۰۵۸	۲ کیلومتری شرق روانسر	جابری

منبع: (مهندسین مشاور تدبیر شهر ۱۳۸۴)

روش تحقیق

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و به صورت مطالعه موردی می‌باشد که با توجه به ماهیت موضوع و شاخص‌های مورد بررسی، روش بررسی آن توصیفی - تحلیلی می‌باشد که با هدف مطالعه و تحلیل نقش گردشگری در توسعه مناطق مرزی از روش کتابخانه‌ای و همچنین جهت کسب اطلاعات و داده‌های مورد نیاز به شیوه پیمایشی که ابزار سنجش آن پرسشنامه محقق ساخته است، بهره گرفته شده است. و از دو دسته آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. جامعه آماری در این پژوهش ۱۷۴ نفر از اساتید دانشگاه، کارشناسان سازمان‌ها و مؤسسات بخش‌های دولتی و خصوصی فعال در حوزه گردشگری منطقه اورامانات، گردشگران منطقه و مدیران محلی است. انتخاب جامعه آماری به دلایل آشنایی این افراد با صنعت گردشگری و همچنین حضور فعال در این حوزه است. محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران با خطای استاندارد ۵ درصد و سطح اطمینان ۹۵ درصد استفاده شده است و حجم نمونه این پژوهش بر مبنای محاسبات انجام گرفته و به لحاظ نمودن عناصر فرمول کوکران ۱۷۴ نفر تعیین و برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. در این راستا پرسشنامه به ۱۰ نفر از اساتید و صاحب نظران داده شد و بر مبنای نظرات آنان اصلاح گردید. سپس این پرسشنامه در بین ۲۵ نفر از پاسخ‌گویان به صورت پایلوت

مورد آزمون قرار گرفت که ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده از این آزمون برابر با ۰/۹۰ درصد بود و در نهایت برای تحلیل و آنالیز داده‌ها از نرم افزار SPSS و آزمون کای اسکوئر به تحلیل نقش گردشگری در توسعه اقتصادی منطقه اورامانات پرداخته شده است.

جدول شماره ۵. نتایج ضریب اعتبار پرسشنامه (آلفای کرونباخ)

شاخص	زیر شاخص	تعداد سؤال	ضریب آلفای کرونباخ
ایجاد فرصت‌های شغلی جدید	توسعه خانه‌های بوم گردی	۱۲	۹۴٪
	توسعه نیروی انسانی		
	توسعه فعالیت‌های خدماتی		
افزایش درآمد ساکن	فروش محصولات محلی	۸	۹۲٪
	ارائه خدمات گردشگری		
	افزایش تقاضا برای محصولات محلی		
بهبود سطح زندگی مردم	فروش محصولات محلی	۵	۸۹٪
	ارائه خدمات گردشگری		
	کاهش فقر		
توسعه صنایع دستی و بومی	صنایع دستی منحصربه‌فرد	۱۰	۹۰٪
	محصولات متنوع و جذاب		
توسعه بازارهای محلی	تسهیلات خرید مناسب	۸	۹۱٪
	موقعیت تجاری مناسب		
	بازار تولیدات سنتی و محلی		
کاهش نرخ بیکاری	اشتغال در بخش‌های مختلف	۹	۹۰٪
کل		۵۲	۹۲٪

بحث و یافته‌ها

با توجه به نتایج به دست آمده ۷۲/۴ درصد پاسخ‌گویان را مردان و ۲۷/۶ درصد را زنان تشکیل می‌دهند، به لحاظ میزان تحصیلات ۳۴ درصد پاسخ‌گویان دارای تحصیلات لیسانس، ۴۰ درصد فوق لیسانس و بالاتر، ۲۰ درصد دارای تحصیلات دیپلم و ۶ درصد زیر

دیپلم بوده‌اند که به لحاظ سنی بیشترین فراوانی با ۴۸ درصد مربوط به گروه سنی ۳۵-۴۵ ساله است. از لحاظ شغل و فعالیت پاسخ‌گویان ۵۸ درصد شاغل در اداره دولتی و ۴۲ درصد در مراکز خصوصی و غیردولتی بوده‌اند. همچنین سابقه فعالیت ۵۳ درصد پاسخگویان بین ۸-۱۱ سال، ۲۰ درصد پاسخگویان ۱۵ سال و بیشتر، و ۲۷ درصد کمتر از ۸ سال بوده است. یافته‌های نشان می‌دهد که ۷۶ و ۸ درصد پاسخگویان تأثیر گردشگری بر ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، ۷۴٫۱ درصد پاسخگویان نقش گردشگری بر افزایش درآمد ساکنین، ۶۷٫۱ درصد پاسخگویان نقش گردشگری بر کاهش نرخ بیکاری در مناطق مرزی را در حد زیاد تا خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. همچنین بهبود سطح زندگی مردم از دیدگاه ۷۳٫۱ درصد پاسخگویان، توسعه صنایع دستی و بومی از دیدگاه ۷۶٫۹ درصد و توسعه بازارهای محلی مناطق مرزی از دیدگاه ۷۶٫۹ درصد پاسخگویان در حد زیاد تا خیلی زیاد نقش گردشگری را مؤثر ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۶. توزیع فراوانی و درصدی میزان هر یک از متغیرهای مستقل وابسته تحقیق

گروه‌ها	فراوانی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
نقش گردشگری در ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در مناطق مرزی	تعداد	۱۰	۱۰	۱۵	۳۰	۱۰۹
	درصد	۵/۷	۵/۷	۸/۶	۱۷/۲	۶۲/۶
نقش گردشگری در افزایش درآمد ساکنین مناطق مرزی	تعداد	۷	۱۰	۲۵	۴۰	۹۲
	درصد	۴/۲	۵/۷	۱۴/۳	۲۲/۹	۵۲/۸
نقش گردشگری در بهبود سطح زندگی مردم مناطق مرزی	تعداد	۱۳	۱۷	۱۵	۴۵	۸۴
	درصد	۷/۴	۹/۷	۸/۶	۲۵/۸	۴۸/۲
نقش گردشگری در توسعه صنایع دستی و بومی مناطق مرزی	تعداد	۱۲	۱۳	۱۵	۶۰	۷۴
	درصد	۶/۸	۷/۴	۸/۶	۳۴/۴	۴۲/۵
نقش گردشگری در توسعه بازارهای محلی مناطق مرزی	تعداد	۱۰	۱۱	۲۹	۳۴	۱۰۰
	درصد	۵/۷	۶/۳	۱۶/۶	۱۹/۵	۵۷/۴
نقش گردشگری در کاهش نرخ بیکاری در مناطق مرزی	تعداد	۱۵	۱۵	۲۵	۴۵	۷۴
	درصد	۸/۶	۸/۶	۱۴/۳۶	۲۵/۸	۴۲/۵

فرضیه شماره ۱- بین گردشگری و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در منطقه مرزی و اورامانات رابطه معنی‌داری وجود دارد.

در ارتباط با نقش گردشگری در ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در منطقه اورامانات با مقدار آزمون $23/5$ و درجه آزادی ۴ سطح معنی‌داری صفر به دست آمده که با توجه به این استنباط این است که بین گردشگری و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در مناطق مرزی اورامانات، ارتباط بین گردشگری و افزایش درآمد ساکنین مرزی، ارتباط بین گردشگری و کاهش و توسعه صنایع دستی و بومی منطقه مرزی اورامانات، و ارتباط بین گردشگری و کاهش نرخ بیکاری در منطقه مرزی اورامانات در سطح ۹۹ درصد رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول شماره ۷. تحلیل نقش گردشگری در ایجاد فرصت‌های شغلی جدید با استفاده از آزمون کای اسکوئر

سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آماره chi-square	فرضیه
۰/۰۰۰	۴	۲۳/۵	ارتباط بین گردشگری و ایجاد فرصت جدید اشتغال

فرضیه شماره ۲- گردشگری بر افزایش درآمد ساکنین منطقه مرزی اورامانات تأثیر دارد.

با توجه به مقدار آماره $t = 27/5$ و سطح معنی‌داری $\text{sig} = 0/000$ با اطمینان ۹۹٪ می‌توان گفت فرض صفر (H_0) رد شده و در نتیجه فرضیه مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول شماره ۸. تحلیل نقش گردشگری در افزایش درآمد ساکنین مرزی با استفاده از آزمون کای اسکوئر

سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آماره chi-square	فرضیه
۰/۰۰۰	۴	۲۷/۵	ارتباط بین گردشگری و افزایش درآمد ساکنین مرزی

فرضیه شماره ۳- گردشگری بر توسعه صنایع دستی و بومی مناطق مرزی منطقه مرزی اورامانات تأثیر دارد.

با توجه به مقدار آماره $t = 23/5$ و سطح معنی داری $\text{sig} = 0/000$ با اطمینان ۹۹٪ می توان گفت فرض صفر (H_0) رد شده و در نتیجه فرضیه مورد تأیید قرار می گیرد.

جدول شماره ۹. تحلیل نقش گردشگری در توسعه صنایع دستی و بومی

سطح معنی داری	درجه آزادی	آماره chi-square	فرضیه
0/000	۴	۲۳/۵	ارتباط بین گردشگری و توسعه صنایع دستی و بومی منطقه مرزی اورامانات

فرضیه شماره ۴- گردشگری بر کاهش نرخ بیکاری در منطقه مرزی اورامانات تأثیر دارد.

با توجه به مقدار آماره $t = 23/5$ و سطح معنی داری $\text{sig} = 0/000$ با اطمینان ۹۹٪ می توان گفت فرض صفر (H_0) رد شده و در نتیجه فرضیه مورد تأیید قرار می گیرد.

جدول شماره ۱۰. تحلیل نقش گردشگری در کاهش نرخ بیکاری

سطح معنی داری	درجه آزادی	آماره chi-square	فرضیه
0/000	۴	۲۳/۵	ارتباط بین گردشگری و کاهش نرخ بیکاری در منطقه مرزی اورامانات

نتیجه گیری

امروزه گردشگری به عنوان یکی از فعالیت های مهم اقتصادی و درعین حال پاک ترین صنایع عصر حاضر با توجه به مزایای بی شماری که دارد مورد توجه تمامی دولت ها و کشورهای جهان قرار گرفته است و اهمیت آن هر روز بیشتر می شود. هدف اصلی این

پژوهش بررسی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی منطقه مرزی اورامانات و بررسی ارتباط بین گردشگری و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در مناطق مرزی اورامانات، ارتباط بین گردشگری و افزایش درآمد ساکنین مرزی، ارتباط بین گردشگری و توسعه صنایع دستی و بومی منطقه مرزی اورامانات، و ارتباط بین گردشگری و کاهش نرخ بیکاری در منطقه مرزی اورامانات بوده است.

استان کرمانشاه با داشتن قابلیت‌های فراوان گردشگری چه از بعد تاریخی و فرهنگی. چه از نظر جاذبه‌های طبیعی و تفریحی و جذب اکوتوریسم قادر است تمام فصول سال از تمامی نقاط کشور و جهان گردشگر جذب کند، و منطقه اورامانات به‌عنوان یکی از مناطق بکر و زیبای کرمانشاه دور از این موضوع نیست، گردشگری در منطقه اورامانات در اواخر دهه ۷۰ رشد چشمگیری داشته است و باعث تحولات و دگرگونی‌های زیادی در منطقه شده است، منطقه اورامانات بر پایه قابلیت‌های طبیعی، تجاری و زیارتی در سطوح محلی تا ملی پتانسیل بسیار بالایی برای جذب گردشگران دارد، که این خود باعث افزایش اشتغال برای ساکنین منطقه و پیرو آن افزایش درآمد ساکنین منطقه، بالا رفتن سطح زندگی و همچنین توسعه صنایع دستی و کاهش نرخ بیکاری در منطقه خواهد شد. نتایج تحقیق حاضر در راستای اهداف مطرح شده و با توجه به فرضیات صورت‌بندی شده و همچنین ارتباط بین متغیرهای موردتحقیق نشان می‌دهد یافته‌های نشان می‌دهد که ۷۶ و ۸ درصد پاسخگویان تأثیر گردشگری بر ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، ۷۴/۱ درصد پاسخگویان نقش گردشگری بر افزایش درآمد ساکنین، ۶۷/۱ درصد پاسخگویان نقش گردشگری بر کاهش نرخ بیکاری در مناطق مرزی را در حد زیاد تا خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. همچنین بهبود سطح زندگی مردم از دیدگاه ۷۳/۱ درصد پاسخگویان، توسعه صنایع دستی و بومی از دیدگاه ۷۶/۹ درصد و توسعه بازارهای محلی مناطق مرزی از دیدگاه ۷۶/۹ درصد پاسخگویان در حد زیاد تا خیلی زیاد نقش گردشگری را مؤثر ارزیابی کرده‌اند..

نتایج آزمون فرضیات مطرح شده نشان می‌دهد که بین گردشگری و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در مناطق مرزی اورامانات، ارتباط بین گردشگری و افزایش درآمد ساکنین مرزی، ارتباط بین گردشگری و توسعه صنایع دستی و بومی منطقه مرزی اورامانات، و ارتباط بین گردشگری و کاهش نرخ بیکاری در منطقه مرزی اورامانات در سطح ۹۹ درصد رابطه معنی‌دار و تأثیر مثبت وجود دارد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد نتایج به دست آمده در این تحقیق با نتایج حاصله در تحقیقات نایب پور و همکاران (۱۳۹۳)، صادقی و همکاران (۱۳۹۳)، مطیعی لنگرودی و رضائیه آزادی (۱۳۹۲)، علیقلی و همکاران (۱۳۸۶) همسو بوده، زیرا همگی در مطالعات خویش دریافتند که رونق گردشگری در یک منطقه، توسعه اقتصادی را به دنبال خواهد داشت. نتایج این پژوهش می‌تواند برای برنامه‌ریزی توسط سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و خصوصی فعال در حوزه گردشگری استان کرمانشاه، سازمان میراث فرهنگی، استانداری، شهرداری‌ها، فرمانداری‌ها، دفتر خدمات گردشگری و فعالان اقتصادی و مراکز تحقیقاتی و علمی در این عرصه مورد توجه قرار گیرد.

به جهت نبود زیرساخت‌ها و امکانات رفاهی لازم در منطقه که مانعی جدی در این راه محسوب می‌شود، برای استفاده بهتر و مطلوب‌تر از جاذبه‌های مناطق مرزی در جهت توسعه اقتصادی مناطق مرزی استان کرمانشاه خصوصاً منطقه اورامانات پیشنهاد می‌گردد امکانات و تسهیلات لازم در خصوص جلب گردشگران در این منطقه مهیا شود و در این راستا راهکارهای ذیل پیشنهاد می‌گردد:

- ❖ اطلاع‌رسانی در خصوص معرفی جاذبه‌های طبیعی منطقه،
- ❖ ساماندهی و تأمین زیرساخت‌های اساسی در نقاط و حوزه‌های قابلیت دار منطقه،
- ❖ ساماندهی باغات و احداث واحدهای بوم گردی در روستاهای هدف گردشگری،
- ❖ نصب علائم و تابلوهای راهنمای گردشگران،
- ❖ ایجاد مهمانسراهای کوچک با فواصل متناسب در مسیرهای موردنظر،

- ❖ تقویت راه‌های دسترسی به منطقه،
- ❖ ایجاد و توسعه پارکینگ‌ها،
- ❖ واگذاری تسهیلات دولتی به ساکنین محلات جهت توسعه خدمات گردشگری،
- ❖ ایجاد مراکز اقامتی - پذیرایی در نقاط هدف گردشگری منطقه.

تشکر و قدردانی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) ابراهیم‌زاده، عیسی، آقاسی زاده عبدالله (۱۳۹۰) تأثیر منطقه آزاد چابهار بر توسعه گردشگری حوزه نفوذ آن با بهره‌گیری از مدل رگرسیون و آزمون T-test، دو فصلنامه جغرافیا و توسعه، دوره ۹، شماره ۲۱، صص. ۲۶-۵.
- ۲) باباخانزاده، ادریس؛ محمدی، جمال؛ ضرابی، اصغر (۱۳۸۹) تحلیلی بر جاذبه‌ها و تسهیلات گردشگری منطقه اورامانات، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۲، شماره ۳، صص. ۵۲-۳۵.
- ۳) پاپلی یزدی، محمدحسین (۱۳۸۶) گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت.
- ۴) تاج علی، معصومه (۱۳۸۵) بررسی اثرات اقتصادی گردشگری در جمهوری اسلامی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم اقتصاد دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه الزهراء.
- ۵) تقوایی، مسعود و رنجبر دستایی، محمود (۱۳۸۹) تحلیلی بر پراکنش امکانات و خدمات مسیر گردشگری شمال شرق استان چهارمحال بختیاری، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۱، شماره ۱، صص. ۴۸-۲۱.
- ۶) ثبوتی، حجت (۱۳۸۶) بررسی عوامل تأثیرگذار در توسعه گردشگری استان ایلام، چاپ اول، سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری استان ایلام.

- (۷) جوانشیری، مژده؛ حنایی، تکتیم؛ سیدالحسینی، سید مسلم؛ سعیدی مفرد، ساناز (۱۳۹۹) نقش ارزش‌های فرهنگی در اضطراب مسیریابی گردشگران مطالعه موردی: منطقه ۸ شهرداری مشهد، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۷، شماره ۴، صص ۱۹-۱.
- (۸) زنگی آبادی، علی؛ محمدی، جمال؛ زیرک باش، دیبا (۱۳۸۵) تحلیل گردشگری داخلی شهر اصفهان، مجله جغرافیا و توسعه، سال ۴ شماره ۸، صص ۴۸-۳۲.
- (۹) سلطانی، ناصر و سلامی، هادی (۱۳۹۲) نگرش گردشگران به شاخص‌ها و راهکارهای توسعه گردشگری در مناطق مرزی آذربایجان غربی با تأکید بر رویکرد تحلیل سلسله مراتبی فازی-دلفی، جغرافیا و توسعه، دوره ۱۱، شماره ۴، صص ۲۹-۱۰.
- (۱۰) شاطریان، محسن؛ کیانی سلمی، صدیقه؛ شیخزاده، فاطمه (۱۳۹۸) بررسی اثر تصویر ذهنی گردشگران فستیوال گل و گلاب قمصر و نیاسر بر کیفیت و ارزش ادراک شده از خدمات، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۶، شماره ۱، صص ۱۷-۱.
- (۱۱) صیدایی، اسکندر و هدایتی مقدم، زهرا (۱۳۸۹) نقش امنیت در توسعه گردشگری، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد واحد شوشتر، دوره ۴، شماره ۸، صص ۱۱۰-۹۷.
- (۱۲) قادری، اسماعیل و مطهر، سیده مهسا (۱۳۹۰) بررسی عامل کشتی انگیزاننده گردشگران در انتخاب مقصد، مقایسه مقاصد داخلی و خارجی، مطالعه موردی تهران، مجله اقتصاد و مدیریت شهری سال ۱، شماره ۲، صص ۲۹-۱۵.
- (۱۳) قائدرحمتی، صفر (۱۳۸۳) تحلیلی بر ساختار شبکه ارتباطی در رابطه با عدم توسعه گردشگری، هفتمین هفته پژوهش دانشگاه اصفهان صص ۳۸-۲۱.
- (۱۴) قدمی، مصطفی (۱۳۹۰) ارزیابی و تدوین استراتژی مقصد در چارچوب توسعه پایدار گردشگری، نمونه موردی کلان‌شهر مشهد، مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای، دوره ۳، شماره ۹، صص ۸۲-۵۹.
- (۱۵) قلی‌پور سلیمانی، علی (۱۳۸۷) مقایسه صنعت گردشگری در ایران و ترکیه، فصلنامه مدیریت، سال ۱۹، شماره ۱۳۸-۱۳۷، صص ۲۳-۶.
- (۱۶) محمودی، میترا (۱۳۸۹) طرح‌ریزی و سیاست‌گذاری در صنعت گردشگری، همایش منطقه‌ای صنعت توریسم، دانشگاه آزاد خمینی شهر، صص ۲۲-۱۰.

- ۱۷) مطیع لنگرودی، سید حسن و رضائیه آزادی، مریم (۱۳۹۲) ارزیابی اثرات اقتصاد گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان در تفرجگاه بند ارومیه، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۲، شماره ۲، صص. ۷۵-۹۱.
- ۱۸) موسوی، میرنجف؛ ویسیان، محمد؛ محمدی حمیدی، سمیه؛ اکبری، مهناز (۱۳۹۴) بررسی و اولویت‌بندی توان‌ها و زیرساخت‌های توسعه گردشگری با روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره مطالعه موردی شهرستان‌های استان کردستان، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۲، شماره ۱، صص. ۱۷-۳۱.
- ۱۹) مولایی، فهیمه؛ کرکه آبادی، زینب؛ کامیابی، سعید (۱۳۹۹) نیازسنجی ایجاد دهکده گردشگری هوشمند در شهر بندر انزلی، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۷، شماره ۴، صص. ۵۱-۶۲.
- ۲۰) مینایی، مهدی و صادقی، محمد (۱۳۹۳) امکان‌سنجی توسعه گردشگری در نوار مرز ساحلی استان هرمزگان و نقش آن در ارتقای امنیت مرزها، فصلنامه علوم و فنون مرزی، دوره ۳، شماره ۹، صص ۷-۳۶
- ۲۱) نایب پور، محمد، ویسیان، محمد؛ اصغری، آزاد؛ سارانی، سمانه (۱۳۹۲)، برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری در استان‌های مرزی با روش SWOT، مورد مطالعه: استان کردستان، فصلنامه علوم و فنون مرزی، سال ۴، شماره ۳، صص ۳۰-۷
- ۲۲) نایب پور، محمد، ویسیان، محمد؛ احسان‌زاده، ناهید؛ محمدی حمیدی، سمیه (۱۳۹۳) در پژوهشی به تحلیلی بر عوامل موثر در صنعت گردشگری منطقه مرزی سیستان با استفاده از روش SWOT، فصلنامه پژوهشنامه مطالعات مرزی، دوره ۲، شماره ۱، صص. ۶۵-۹۰.
- ۲۳) نوری، سید هدایت‌الله؛ مرادی، نصرت؛ خوش‌نظر، مامند (۱۳۹۲) راهبردهای مناسب برای توسعه ژئوتوریسم غار آبی سهلان، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال ۵، شماره ۱۷، صص. ۵۳-۶۸
- ۲۴) هادیانی، زهره، احدنژاد، محسن، کاظمی راد، شمس‌الله، قنبری، حکیمه (۱۳۹۱)، برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری بر اساس تحلیل SWOT (مطالعه موردی: شهر شیراز)، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۳ شماره ۳، صص ۱۳۲-۱۱۱

۲۵) همایون، محمدهادی (۱۳۸۴)، جهانگردی به عنوان یک ارتباط میان فرهنگی: مطالعه تطبیقی الگوی غربی معاصر و الگوی اسلامی، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

26) Das, J. & Dirieno, Cassandra. E. (2012) Global tourism competitiveness & freedom of the press, Journal of Travel Research, Vol.47, No.4, pp.470-492.